

Brise Marine Çevresinde

Mehmet AYDINKAL*
Mustafa DURAK**
Ayla GÖKMEN**
Fatma KAZANOĞLU**
Selma SAKARYA***

ABSTRACT

In this article, we have tried to classify the translation problems, starting from the target text of the poem called "Brise Marine" of Stéphane Mallarmé, the french poet. In fact, firstly we realised a textual analysis of the source text and each target text. But we have only presented here some sectional examples of these analysis that concern the classification.

GİRİŞ 1: GENEL

Stéphane Mallarmé'nin Brise Marine adlı şiiri dilimize Kemalettin Kamu, Orhan Veli, Can Yücel, Erdoğan Alkan, Cemil Göker, Cevdet Arısu ve bir de Ahmet Muhip Dranas tarafından çevrilmiş (Ancak biz Dranas'ın çevirisine ulaşamadık). Çalışma kurulumuz Mehmet Aydıncal, Mustafa Durak, Ayla Gökmern, Fatma Kazanoğlu ve Selma Sakarya da birer çeviri üreterek çeşitlenmeyi genişletti. Bunu yapmaktaki amacımız, iğneyi kendimize batırabilmenin getireceği yol göstericilikten yararlanarak elden geldiğince nesnelliği gözetmektir.

* Gazi Üniversitesi Öğretim Elemanı ve Yüksek Lisans Öğrencisi.

** Uludağ Üniversitesi Öğretim Elemanı.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi.

GİRİŞ 2: ÇEVİRİ ÜZERİNE

Çeviri işlemi, kaynak dilden amaç dile aktarım olarak tanımlanır genelde. Ancak neyin aktarımı olduğu pek belirgin değildir. Zira dilsel bir ifade çeşitli alanları içeren bir bütünlük arzeder. Özellikle çevrilemezliği kanıtlamanın ardında olanlar zaman zaman çevirinin değil, anlatmanın gerçekleşmiş olduğunu ileri sürerler. Anlatma, dile getirme bir dil dışı durumun, eylemin ve olgunun dilselleştirilmesidir. Çevirinin oluşumundaki ilk işlem kaynak metnin anlamlandırılması, dilsel ile dil dışı ilişkisinin kurulmasıdır. Bir anlamda dilselin dil dışına aktarılmasıdır. Çevirmen gerçekleştireceği çevirisi için modelini imgeleminde kurmak durumundadır. Bu modelin amaç dilde ifade edilmesi hem anlatım, hem de çeviri sürecinin son aşamasıdır. Bu bağlamda çeviriyi anlamlandırma, dönüştürme, aktarım ve anlatım işlemlerini içeren bir süreç olarak tanımlayabiliriz. Bu karmaşık sürecin tüm sorunsallarının çözülmesi çeviriyi doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren alanların (bürün-bilim, ritm, ölçü, ses-bilim, dil-bilim, edim-bilim, anlam-bilim, biçim-bilim, metin-bilim vb.) kendi sorunlarını çözmelerine bağlıdır. Ancak elbette bu, çeviriyle uğraşanların bu alanlardaki gelişmeleri kenardan izlemeleri anlamına gelmez. Çeviriyle uğraşan bir araştırmacı bu alanlardan yararlanmak zorundadır ve hem kendi alanına, hem de sözkonusu alanlara katkıda bulunma çabası içersinde olmalıdır.

ŞİİR ÇEVİRİSİ VE ÇEVİRMEN

Şiir çevirisi büyük yazarların, kuramcıların yana ya da karşı bakışlarını, deneyimlerini anlattıkları, tartıştıkları bir alandır. Ne var ki karşı çıkanların, şiir çevrilemez diyenlerin bile, şiir çevirme çabası içinde olmaları elbette çevrilebilirlik sorununun dışında, gereksinim olarak çevrilmeli düşüncesini de taşımaktadır. Ancak çevrilmeli görüşü, çevrilemez diyen biri için kendi elinden çıkmış bir çeviriyle gündeme gelirse, bu, herşeyden önce içten içe çevrilmezin 'ben'le aşılması denemesi olur. Şiirin çevrilebilirliğini düşünen ve gerçekleştirmeye çalışanları bekleyen tehlikelerden biri öznellik sorunudur. Çevirmen çevirisinde kendi benini gizlediği, yani kaynak metin yazarının benini ön plana çıkarabildiği ölçüde başarılı çeviri üretebilir. Çevirmen amaç metni kendi şiirsel kültürünün bir uygulama alanı olarak görmemelidir. Yine "ben" sorunu ile ilgili olarak şunun altı çizilmelidir: Bir dil içinde ifade edilmiş bir sözce bir yazarın ve ya da bir ulusun tarih içerisindeki yaşamsal, dilsel deneyimi ile yüklüdür. Çevirmen kendi deneyiminden yola çıkarak, çeviri etkinliğini kaynak metnin oluşum sürecine oranla karşılaştırılamayacak derecede sınırlı bir süre içerisinde çözümlemeyi beklememelidir. Kendi yapamadıklarının, başarısızlıklarının suçunu dile yükleyip çevrilmezi yakaladığını düşünmemelidir. Çevirmen, çevirisinde, bir ölçüde, kendi öz-

günlüğüne ulaşamamış, kendi olamamış biri olmalıdır. Herkes olabilmeyi, her-
kese öykünmeyi sanatlaştırmış biri olmalıdır. Aynen bir tiyatro oyuncusu gibi sı-
nırlı bir öznelliğe (başkasını yorumlayabilmeye) razı bir sanatçı olmalıdır.

Çevirmen, metni çok iyi değerlendirip metnin değerini ve işlevini bilen,
onun öne çıkan ve arka planda kalan özelliklerinin ayırdına varan ve bunları,
kendi yeniden anlatımında uygulamaya çalışan kişidir. Çevirmen metnin özellik-
lerini dikkate alarak, kaynak metinle amaç metni bir ortak paydada birleştirmeli-
dir. Bu ortak payda bazı durumlarda teğet bir ortak payda da olabilir. Örneğin
bir dile özgün kullanımlara dayalı nükte ve anlatılar böyle bir ortak payda ile
çevrilebilir.

GİRİŞ 3: BRISE MARINE ŞİİRİ ÜZERİNE

BRISE MARINE

19. yy.'ın simgeci şairi Stéphane Mallarmé'nin bu şiiri bir gençlik şiiridir.
Şair bu şiirini 1865'de 23 yaşındayken yazmıştır. 18 Kasım 1864'de kızı doğmuş-
tur. Yani bu şiir yazıldığında Mallarmé'lerin küçük bir bebeği vardır.

Roger Mathe bu şiiri şöyle özetliyor: "Bu şiir Baudelaire'in kaçış temala-
rını yeniden ele alır. Duyusal ve duygusal çifte doyumsuzluk, zihinsel doyumsuz-
luğa dönüşür. Bu yıkıcı gerçeğe, şair egzotik bir kıyıya doğru yaptığı bir deniz yol-
culuğunun heyecan verici görüntüsüyle karşı koyar. Ama Baudelaire'den farklı
olarak bu yolculuk ona ruhsal barışı sağlamaz. Kendini kaptırdığı şeyin verdiği
heyecan, pişmanlıklar ve korkularla doludur"¹.

GİRİŞ 4: YÖNTEM ÜZERİNE

Çalışma kurulumuz için, ön temel sorunlardan biri, kaynak metin ile amaç
metinleri karşılaştırma aşamasında, karşılaştırılan metinlerdeki metinsel birim
sorunu oldu. Karşılaştırma için geçerli olacak ortak bir metinsel birimde bu-
luşmak olanaksız. Bu güçlüğü aşmak için değişebilen dilsel öbekleri incelemeye
ve karşılaştırmaya soktuk ve her metinde bu kesitlenmeleri önce tanımlamaya,
ardından da karşılaştırmaya çalıştık. Yapılan bu çalışmanın ardından çeviri ile
ilgili sorunlar aşağıda, uygulama bölümünde sunulduğu biçimde sınıflandırılmaya
çalışıldı.

1 Roger Mathe; L'Exotisme; Bordas; Thématique; 1985, 2. Baskı, s. 156.

Fransızca sözlüğe baktığımızda "brise" için "pek şiddetli olmayan rüzgar" açıklamasını buluyoruz ve sözlükte "brise de terre" ile "brise de mer" ayrımı yapıyor. Brise Marine'i bu dizi içerisinde ele aldığımızda "brise de mer" e yaklaştırmamızın, yerine kullanmamızın olanaksız olduğunu görüyoruz. Brise Marine "brise" dizisi içerisinde "brise de terre" ve "brise de mer"e göre daha genel "brise" e göre daha özgül bir kullanımdır. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9. ve 10. amaç metinlerde "Deniz Meltemi", dördüncüde "imbat", yedincide "Deniz Esintisi", onbirincide "Deniz Yeli" olarak çevrilmiştir. Türkçe sözlüğe baktığımızda "meltem" için mevsimlik olarak yazın, karadan denize esen rüzgar; "imbat" için, gündüz denizden karaya esen rüzgar; "esinti" için belli belirsiz hissedilen hafif yel; "yel" için ise havanın yer değişiminden oluşan esinti, rüzgar açıklamalarına yer verilmiş. Bunlardan "meltem" ve "imbat" "Brise de terre" ve "Brise de Mer" in karşılıklarıdır. Deniz yeli ve deniz esintisi ise aynen "brise marine" gibi rüzgar sözcük dizisi içerisinde rüzgara göre özgül, meltem ve imbat'a göre daha geneldir. Bu iki karşılıktan biri yeğlenebilir².

1- ETKİLENME

Çevirmen çeviri işleminde çeşitli etmenlerin etkisi altındadır.

a) Kaynak Metnin Etkisi:

Kaynak metinler bilindiği gibi çevirmeni kuşatan ve sıkı bir etki kaynağıdır da. Bu etkiden sıyrılmada bir çaba göstermeyenlerin ürünleri genellikle "çeviri kokuyor" mührüyle damgalanır. Elbette bir çeviri ürünü kaynak metnin tam kısıacı ile kendi özgürlük noktasını gösteren iki nokta arasında bir yerde yerini alır doğal olarak. Çalışmamızın bu bölümünde çevirilerin böyle bir doğrunun neresinde olduklarını göstermeden çok, bu konuyla ilgili bazı örneklere yer verilecektir.

– Les vieux jardins refletés par les yeux

Burada herşeyden önce "jardin" ile "la mer" sözcüklerini karşıt olarak görmek durumundayız. Böyle alındığında jardin, karada yaşamaya alışmış kişi için yaşam zevkinin odaklaştığı bir kavramdır. "Jardin" in "vieux" sıfatıyla kullanılmış olması, şairin, bu bahçe kavramına bağlı güzelliklerden yeterince haz aldığını işaret etmektedir. 'Jardins refletés par les yeux' pasif tümcesini aktif hale getir-

2 Ramis Dara'nın, bu şiirin başlığının çevirileri üzerine bir yazısı vardır ("Ramis Dara; Brise Marine Çevresinde; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 1986" içinde s. 85-93).

diğımızde 'Les yeux reflètent les jardins' ifadesine kavuşuruz. 'Bahçe' ve 'göz' sözcüklerinin çoğul kullanımı eyleyenler açısından bazı olasılıkları içermektedir. Özneye bağlı olarak;

- a) Bahçenin içinde olan özne tekil
- b) Bahçenin içinde olan özne çoğul.

Nesneye bağlı olarak;

- a) Bahçe (nesne) çoğul olarak düşünülmüştür ama tekildir.
- b) Nesne gerçekte de çoğuldur.

Özneyi ve nesneyi tekil olarak almak ifadeyi fiziksel olarak ele almayı gerektirebilir. Bir de bu tekil/çoğul kavşağı yalnızca uzamın değil, anların da tekil ve çoğulluğu üzerinde oynamaktadır. Böylece şair uzamdan yola çıkarak belirli bir fiisel zaman kullanmadan ortaç (participe passé) ve sözcüksel bileşim yardımıyla şimdi ile geçmiş arasında bir karşıtlık oluşturmuştur. Demek ki şair bu ifadeyle yaşamış olduğu karasal mutlulukları hatırlamaktadır. Burada özellikle 'jardin' sözcüğünün simgesel değerli olabileceğini de hatırlatmalıyız. Bu sözcük simgesel olarak mutluluğu işaret etmekte, böyle olunca da bu dizede anlatılanlar, bahçede gezinen ya da doğada dolaşan özne(ler)in gözlerinin mutluluktan ıslıl ıslıl olması, ayna gibi parlaması, dolayısıyla da içinde bulundukları her şeyi yansıtmaları söz konusudur.

Bu dizeyi Orhan Veli,

– Gözlerde aksi yanan o eski bahçeler mi?

Cemil Göker,

– Ne gözlerde akseden eski bahçeler

olarak çevirmişler. Dikkat edilirse kaynak metindeki sözcüklere sadık kalınmış, bu çevirilerde özellikle 'refléter' fiilinin sorunsal olduğu görülmektedir. Amaç metinlerde bu fiili aktarma çabası amaç dilde zorlamalara yol açmıştır.

– Ce coeur qui dans la mer se trempe

için Erdoğan Alkan,

- Denizde ıslanan yüreğimi ifadesini kullanmıştır.

Kaynak metindeki **se tremper** fiilinin ıslanmak anlamı vardır. Ancak denizde ıslanan yürek imgesiyle denize dalıp çıkan gönül imgesinin buluşturulamayacağı da açıktır. Daha doğrusu denizde ıslanan yürek ifadesinden bir imge oluşturmak olanaksızdır ve bizi anlamsızla karşı karşıya getirmektedir.

b) Amaç Metinlerin Etkisi:

Bir kaynak metni çevirmek isteyeninin önüne, eğer bu metin çevrilmiş ise, amaç metinler bir yandan yardımcı, bir yandan da engelleyici olarak çıkarlar. Bu yüzden çevirmen kaynak metinden önce amaç metin(ler)e yönelmemelidir.

- La chair est triste

"la chair" sözcüğü için Petit Robert'de, özgül kullanımda "cinsel güdü", "duyarlılık", "çekicilik" karşılıkları yanısıra "bedenin güdülere, gereksinimleri, duyular" anlamları verilmiş ve örnek olarak da Mallarmé'nin bu dizesi gösterilmiştir. Petit Robert, "triste" sözcüğü için de "abattu, affligé, chagrin, découragé, morose, sombre" karşılıklarını vermektedir. Özellikle ortaçağ olarak verilmiş abattu, affligé ve découragé sözcükleri 'triste'in yerini alabilir nitelikte. Böyle olunca "la chair est triste", bedensel gereksinimler yerine getirilmiyor, doyumsuz anlamına kullanılmıştır. Türkçe ifadesinde de,

Ten / Beden, doyumsuz / mutsuz / cesaretsiz / hüznü /

seçeneklerinden her biri ve bu anlam çerçevesindeki açıklamalar kabul edilebilir çevirilerdir.

Bu kesit için Kemalettin Kamu,

- Ten bitirdi hazlarını

diyor. Tenin hazlarını bitirmesi ancak bedensel olarak tüm hazların yaşanmasını yani kişinin yaşlılık dönemini ifade etmektedir. Zira gençlik döneminde haz yenen bir gereksinim olarak mutlaka ortaya çıkacaktır. Böylece bir bitirme söz konusu olamayacaktır. Oysa şiirin tarihsel boyutu böyle bir değerlendirmeyi dışlamaktadır. Burada tenin hazlarını bitirmesi çekiştirmeli olarak şairin tensel zevklerden umduğunu bulamama olarak önümüze getirilebilir. Ancak bitirmek eyleminin kullanılması bizi böyle bir olasılıktan uzaklaştırmaktadır.

Aynı kesit için Orhan Veli,

- Bütün hazları tattım.

diyor. Haz sözcüğü için sözlükte "hoşa giden, duygulanma, hoşlanma; bir şeyden duysal veya manevi sevinç duyma" karşılıkları verilmektedir. Tensel gereksinimlerin, duyulanımların tüm hazlara dönüştürülmesi herşeyden önce yanlış bir aktarımdır. Zira şair daha sonra bilinmeyen bir dünyaya açılma zevkini, hazzını tatmak isteyecektir. Çevirmen kaynak ifadeyi anlam düzeyinde doyumsuzluk olarak doğru algılamış ancak amaç ifadede bu doyumsuzluğu daha da etkin bir biçimde duyurabilecek bir karşılamaya başvurmıştır (Bütün hazları tattım ama (ancak) hala doyumsuzum ⇒ benim doyumsuz). Gelgelelim metinlerin devamı bu noktayı kavşaklaştırmaktadır yani amaç-ifade kabul edilemez duruma getirilmiştir.

Yine aynı kesit için Cemil Göker,

- Beden bıktı hazdan

diyor. Bu amaç ifade çevirmenin kaynak ifadeyi yanlış algıladığını göstermektedir. Bedenin hazdan bıkmaması doyum noktasında bir tacizi devreye sokmaktadır.

c) Kendi Şiirinin Etkisi:

Eğer çevirmen şair ise ve şiir çeviriyorsa bu kez kendi şiir anlayışı, şiir bilgisi, kendi şiirini oluşturan tüm dilsel kullanımlar çeviri işlemine akmaya hazır bir gücüllük olarak bekliyor.

– La clarté déserte

için Orhan Veli,

● Mahzun Işık

ifadesini kullanıyor. Oysa "désert,e"nin karşılığı 'ıssız, terk edilmiş, boş'tur. Elbette burada mutlaka "ıssız ışık ya da terk edilmiş ışık, ya da boş ışık" olarak çevrilmeliydi savunmuyoruz. Yalnızca olabilecek seçeneklerden kişinin (şair-çevirmenin) kendisine en yakın bulduğu karşılığı yeğlemesi gerektiğinin altını çiziyoruz.

d) Kendi Dilcesinin Etkisi:

Aynı şekilde çevirmen şair olsun olmasın kendisine yakın daha doğrusu kendi kullanımı çerçevesinde bir sözcük seçimine ve de anlatımına başvurmaktadır.

– J'ai lu tous les livres.

Şair tüm kitapları okuduğunu belirterek artık okumaktan bir doyum bekleyemediğini bildirmektedir.

Bu kesit için Can Yücel,

● Hatmedildi kitaplar diyor.

Okumak yerine hatmetmek fiilinin gereksiz olarak (Türkçede tam karşılığı varken) kullanılması (zayıf da olsa) fazladan bir anlam birimi daha getiriyor: Kutsallaştırma (hatmetmek genellikle Kur'an için kullanılır) ve bu bağlamda bu işlem aynı zamanda bir yerelleştirme (localisation)dir. Hatmetmek fiilinin edilgen olarak kullanılması özne açısından bir belirsizliğe de yol açabilir.

– Et ni la jeune femme allaitant son enfant.

Ne o bildik tanıdık dekor (eski bahçeler), ne şiir çalışması ozanı bu yolculuğa çıkmaktan alıkoyabilecek. Ya karısı ve çocuğu? Sekizinci dize şairin kararlılığını kesin olarak belirginleştirir. Olumsuzlama ("ni"), ve "et (=ve)" bağlacıyla da pekiştirilir; evet, ne karısı ne çocuğu onun bu yolculuğa çıkmasını engelleyemeyecektir. Çocuğunun yeni doğduğunu ve daha anne sütüyle beslendiğini bir kez daha vurgulayalım.

Bu kesit için Cevdet Arısu,

● Ve ne de yavrusunu emziren körpe ece diyor.

İ. Cevdet Arısu amaç metninde bu dizinin yerini değiştirerek öne alıp beşinci dizede aktarmış. Burada da "jeune femme" (genç kadın) yerine "körpe

ece" anlatımıyla karşı karşıyayız. Bu, ister istemez çevirmen öznenin öznelliğinin altını çizen, yani bizi İ. Cevdet Arısu'nun düşsel evrenine iletebilecek izlerden birini oluşturmaktadır. Arısu'nun genç bir kadına bakış açısını, yorumunu taşımaktadır.

– Ne retiendra ce coeur qui dans la mer se trempe.

Kaynak metinde dörtten sekizinci dizeye dek şair, kendisini o bilinmedik uzama yapacağı yolculuğu engelleyebilecek nedenleri olumsuzlayarak, onları geri iterek çağırıştırır. Bu yolculuğa çıkma kararının kesinleme karakteri ise net bir biçimde tek heceli bir sözcükle, "**rien**" (hiçbir şey) ile verilerek, sözcük virgülle ayrılır. Olumsuzlanan diğer nedenler ise üçlü bir (**ne...**) yapısıyla "hiçbir şey" kesinleme olumsuzuna bağlanır.

Bu dize için Ayla Gökmen,

• Tutamaz bu gönlü denizdedir dermanı

diyor. Kaynak metinde ozanın "**se tremper**" fiili (denize, suya batıp çıkma/dalıp çıkma) gönlün denizle ilişkisini çağırştırmaktadır. Bu fiilin fransızca kullanımında (güçlendirmek, kuvvetlendirmek / **affermi, fortifié**) yeniden güç kazanmak, canlanmak ifadeleriyle karşılaşırız. Denize batıp çıkan/dalıp çıkan gönül orada güçleniyor, oradan güç alıp canlanıp kuvvetleniyor. Bu bağlamda Gökmen'in çevirisinde kullanılan "denizdedir dermanı", "derman" sözcüğü yerel (localisation) bir deyiş olmasına karşın anlamsal olarak (güç ve mecal) doğru kullanılmıştır.

e) Yorumlamayla Ekleme:

Bazı durumlarda çevirmen kaynak metni kendince yorumlayıp açıklamalar üretmektedir.

– Je sens que les oiseaux sont ivres

D'être parmi l'écume inconnue et les cieux

Herşeyden önce bu kaynak ifadede tümceciklerin zamanlarına bakarsak her ikisi de "présent de l'indicatif". Her ne kadar présent türkçede şimdiki zaman dışında başka zamanla karşılanabiliyorsa da burada şimdiki zaman değeri belirgin. Şair aynı zaman kesitinde iki ayrı uzama ulaşabilmektedir. Şu an hissediyor: Şu an kuşlar sarhoş. Bu ifadelemeyle şairle ilgili iki noktayı yakalayabiliriz ya da soruşturabiliriz: Şair aynı anda başka yerdekini hissedebilmekle duyumsamacı yanını sergilemiş oluyor, bir de 'mutlu' sözcüğü yerine sarhoş karşılığı "**ivre**" sözcüğünü seçmekle, içmekle duyumsamak arasındaki ilgiyi dolaylı bir biçimde aktarmış oluyor. Bu özellik simgeci yazarların keyif verici maddelere yakın bakmalarıyla buluşturulabilir. Şairin yer ile gök arasını değil de köpük (deniz) ile gök arasını yeğlemesi olgusuna düşünsel bir yaklaşım getirilebilir: "Heidegger'in düşüncesinde a priori ile a posteriori arasındaki fizik ötesi bölünme, ayrıca her

türlü temelin nihilist bir biçimde olumsuzlanması aşılmasıdır. Dünya, 'Yer' ile 'Gök'ün 'arası', insanların oturduğu yer olarak yeniden tanımlanmıştır³. Heidegger'in tanımından yola çıktığımızda Mallarmé'yi bu şiirinde köpükle gök arasındaki bir uzama hayranlık duymasıyla farklı bir istek içinde görebiliriz: İnsan olmaktan uzaklaşma, insan-dışı bir varlık olma, başkalaşma isteği içindedir diyebiliriz.

Duyumsama içindeki şair, çizdiği uzamı yakından tanımaktadır. Bu yüzden hem köpük hem gök sözcüklerinin fransızca karşılıkları bunların bilinen olduklarını belirten sözcüklerle verilmiş (marqué) tir. Ancak şair iki bilinen arasına sözcüksel olarak meçhul, bilinmeyen, tanınmayan anlamındaki bir sıfatı getirerek bu bilmedeki kesinliğe darbeyi yine kendisi vurarak tanırlaştırmaktadır. Bu kesinlikten uzaklaşma deniz ya da sular sözcükleri yerine geçici bir şey olan köpüğün seçilmesiyle de kavranmaktadır. Şair karikatürel ya da çağrışıma dayalı bir kullanımla bize devingen bir ortam anlatmaktadır. Köpük ve bu köpükle oynayan, uçan kuşlar. Her iki eyleyen de devinimli. Bu iki eyleyen aynı zamanda arılaştırma, arılık simgesi olarak da alınabilir.

İkinci tümceciğe kullanılan *être* fiilinin metinsel işlevine gelince her şeyden önce varolmayı başkaca şairin özlem duyduğu varolmayı imliyor, ardından bu fiilin saydam özelliğiyle anlattığı ortamdaki nesnelerin arılığını bir de devingen olarak çizilmiş tablo içerisinde imgesel olarak oynayan, uçan olarak düşündürdüğü kuşların edilgenliğini kısaca devingenliğin edilgenliğe, kımıltısızlığa nasıl dönüştüğünü dilsel alanda aktarıyor ustaca.

Bu iki dize için Mustafa Durak,

Hissediyorum kuşlar sevinçten deli
Gökyüzü ile hiçbir yerde göremeyeceğimiz

köpüklerin

Arasındalar ya
Umurlarında değil yaşadığımız dünya.

diyor.

Mustafa Durak, şairin bir buçuk dizeyle aktarmak istediği dizeyi dört dizeyle çoğullamıştır. Bu durum amaç metinde fazladan getirilen yorum ve açıklamalarla BİLGİ YÜKLEMİni düşündürmektedir.

Kaynak metinde ozanın, kuşların sarhoş olduğunu duyumsadığı uzamda "sarhoş olmak" anlatımı (*ivre d'être*) ile bu uzama özgün bir sarhoş olmayı, esrikliği, baş dönmesini, bir varoluşu çağrıştırmaktadır. Amaç metinde ise Mustafa Durak'ın "sevinçten deli" terimlemesini karşılık olarak verdiğini görüyoruz. Türk-

3 Christian Norberg - Schulz; Postmodernizmin İki Yüzü; Çev.: Ahsen Özsoy, Kuram; Kitap, 1 Ocak 1993 içinde, s. 17.

çede "sevinçten deli olmak" teriminin karşılığı; "istenen veya hoş giden bir şeyin gerçekleşmesiyle duyulan coşku" olarak tanımlanıyor. Burada gerçekleşmiş bir edim söz konusu değildir, bu, şairin gerçekleştirmek istediği bir tasarımdır, bunu da zaten "je sens" (duyumsuyorum) ifadesiyle vurgulamaktadır. Ayrıca kuş imgesi, (kendi varlığıyla kuşların sarhoşluğunu değerli kılan şair) bir yaratık değil, devinimleri, şairin içindeki devinimleri, içinde uçtukları yani düşler, arzular, öylemler olmaktadır.

Kaynak metinde "les cieux" (gökler) sözcük öbeği amaç metinde "gökyüzü" olarak tekil karşılanmış ve özelleştirilmiş ve uzamın bir sınırı çerçevelenerek belirtilmiştir. Halbuki dizede, "l'écume" denizi simgelerken "gök"ten ayrı değildir ve beraber vardır. Her iki sözcük (l'écume inconnue et les cieux) sonsuzluğu ve sınırsızlığı simgeler. İkinci dizede şair, kuşların nesnel dünyadan ayrılarak bu sınırsız uzamdaki sarhoşluğa kaçma gereksinimini; ya da özlemini dile getirir. Bu kaçma tasarısı, şairin başlangıçta, bir hapislik konumunu düşündürmektedir. Amacı, imgeyi nesnellikten kurtararak daha az belirgin kılmaktır, bu nedenle de dizinin sonunda yer alan "les cieux" (gökler) çoğullamasıyla o uzamın dikey özlemini (ideal) simgelerken, bu bilinmedik uzama yapılacak yolculuğun, her yolculukta olduğu gibi, sabırsızlığını ve sevincini çağırıştırır. Mustafa Durak sözcük seçiminde belki bu sevinci vermek istemiş ise de uzamın sınırlarını belirgin kıldığı ve tasarısı da henüz gerçekleşmediğinden anlatımında kaynak metinle ters düşmektedir. Mustafa Durak, uzamı "gökyüzü" sözcüğü ile belirgin kılmakla yetinmiyor, kaynak metindeki "l'écume inconnue"yü "hiçbir yerde göremeyeceğimiz köpüklerin" olarak açımlayıp yorumluyor (interpretation additive). "Hiçbir yerde" ifadesi uzamsallaştırma (spacialisatıon)nın "görme" fiiliyle daha da somutlaştırılmasıdır. Bu da şairin imgesine bütünüyle ters düşer. Kaynak metinde "être parmi" doğal olarak amaç metinde "arasındalar" sözcelemesiyle karşılanmış ama M. Durak ikinci dizinin başında yer alan bu ifadeyi, amaç metninde bir üçüncü dize oluşturarak "ya" bağlacıyla beraber veriyor. "ya" bağlacının kullanımı "o uzamda olma"yı pekiştirmek amacını veriyorsa da ardından gelen ve kaynak metinde yer almayan bir dize eklemesi; "umurlarında değil yaşadığımız dünya" şairin iletisinin anlamsal yapısını tümüyle bozuyor. Durak, buradaki dizeleriyle O. Veli'nin bir şiirindeki ifadeyi bize anımsatıyor:

Bir elinde cımbız bir elinde ayna

Umurunda mı dünya

Özgün metindeki "duyumsama" şairin entellektüel tükenişinin bir duygu algılanımıyla karşılanmasına, bilinmedik bir uzamdaki yaşamın sarhoşluğuna kaçma istemiyle kendini gösterirken, sezilenen yolculuk saf, arı duyuları taşımaktadır. Bu uzamda (kaçmanın tasarlandığı) kuşkusuz yeni bir arayış söz konusudur. Şair içinde yaşadığı nesnel dünyadan tükenişinin kendisine verdiği sıkıntıları ve acıları somutlaştırmamaktadır. Amaç metinde ise "yaşadığımız dünya"

sözcelemesi kaynak metinde varolmayan nesnelliği apaçık ortaya koymaktadır. "Yaşadığımız dünya" dizesi tamamen bir yorum olarak gözlemleniyor.

2- KAYDIRMA

a) Sözcük Kaydırma:

– Hélas! et j'ai lu tous les livres

için Orhan Veli,

- Kitapları okudum,

Ah, kandırmadı;

diyor. "hélas (= heyhat)" sözcüğünü "ah" olarak çeviriyor ve yerini değiştiriyor.

b) Kipselden Eylemsele:

– Je sens que les oiseaux sont ivres

D'être parmi l'écume inconnue et les cieux

için Erdoğan Alkan

- Nasıl da mutlu kuşlar

Göklerle köpükler arasında kanat çırpılmaktan!

diyor.

c) Mastar > İstek:

– Fuir! là-bas fuir!

Şair bu dizenin ilk bölümünde kaçmak (= fuir) fiilini mastar olarak kullanarak tasarımını açar okura. Henüz verilmiş bir karar yoktur ve yalın olarak "Kaçmak! oraya kaçmak" olarak aktarılabilir. Bu arada Simgeci (Symboliste)lerin şiir dilinde mastar kullanımını devreye soktuklarının da altı çizilebilir. Mastar kullanımı bir öznesizliği, özne konusunda belirsizliği ifade ediyor. Böylece şair henüz kaçmayı kendisine tam olarak kondurmuş değil ve bu durum şiirin bütünü ele alındığında işlevseldir.

Bu kesit için Kemalettin Kamu

"Kaçsam, kaçsam uzaklara"

Orhan Veli ise,

- Kaçmak kurtulmak istiyorum

diyor. Orhan Veli'nin ifadesinde kaynak ifadeden kipsel olarak ayrıklaşma biraz daha belirginleşti. Kaynak ifadeyle amaç ifade arasındaki bu ayrıklaşmayı şöyle gösterimleyebiliriz:

(Dilek ve istekten önce dilenen ya da istenen konusunda karar verilmiş olması gerekir. Ondan da önce bir durum bulunur. Böyle baktığımızda İSTEK kipselinin oluşumundaki aşamaları:

DURUM → KARAR/KARARSIZLIK (ENGEL(LER)) → DİLEK (kendi içersinde ikiye ayrılır: Tasarlama aşamasındaki dilek / tasarlanmış, başkasının yardımını gerektiren dilek -bu aşamada dilek, istek içiçedir) → İSTEK)

Kaynak ifade: Karar-kararsızlık arasında yer alabilir.

1. amaç ifade: Tasarlama aşamasındaki dilek (Bu yüzden kaynak ifadeye daha yakın)

2. amaç ifade: İstek.

Kaçmak fiili mastar olarak verilmiş olsa da kaynak ifadedeki gibi yinelenmeyip "istiyorum" ile birleştirilince yukarda sözettiğimiz belirsizlik ortadan kaldırılmış oluyor. Kaynak ifadeden farklı iki şeye daha değinmek gerek. İlki, "kurtulmak" eylemi kaynak metinde yer almıyor. Bu, kaynak metin için yorumsal bir fazlalık getiriyor (interpretation additive). Çevirmen şairin oluşturduğu etkiyi, içindeki sıkıntıyı anlatılan düzeyinden kendisiyle - anlatan düzeyine getiriyor. (Burada anlatımı anlatılan ve kendisiyle -anlatan (tek başına kullanılan "anlatan"dan ayırmak için) düzeylerine ayırıyoruz). İkincisi ise amaç ifadedeki eksiklik. Kaynak metinde, şairin kafasında olsun, belirli bir uzam yer alırken amaç metinde bu uzamın verilmeyişi hatta "kurtulmak" eyleminin takınaklaştırılması iki ifadeyi ayrıştırıyor.

d) Neden Dışlaştırmasından İçselleştirmeye

(Extériorisation > Interiorisation):

- La chair est triste

için Cevdet Arısu

- Ten yavan, sinsi, derin... diyor.

Dizenin ilk yarısı bu çeviride ikinci yarısıyla yer değiştirmiştir. Amaç ifade kaynak ifadedeki bir tek sıfatı üçe çoğullandırmıştır. İ. Cevdet Arısu bu sıfatı açarken getirdiği sıfatlarda ortak bir anlam birim gözetmemiştir. Tensel isteği şu an etkin değil ancak sinsi ve derinlerde olmasıyla her an bu istek etkinleşebilir. Kaynak ifade ile amaç ifadenin ayrımı tenin durumunu oluşturan eyleyenden kaynaklanmaktadır. İlkinde üzgün, mutsuz, doyumsuz oluşun nedeni açıkça ifade edilmemiş olsa da dış ortamlı (exteriorisation)dır. İkincide ise özellikler

tene özgüdür, iç ortamlı (interiorisation)dır. Çevirmen duruma neden sonuç açısından yaklaşmadığı için kabul edilemezliğin sınırlarına girmiştir.

e) Eylem > Durum:

– Ne retiendra ce coeur qui dans la mer se trempe

için Can Yücel,

- Bir şey tutamaz gayri.... bu deniz kokan gönlü diyor.

Gönlün deniz kokması bir eylemin sonucudur. Gönlün denize dalıp çıkması ise eylemin ta kendisidir.

f) Kılınış ve Görünüşte Değişim:

– Rien, ni les vieux jardins refletés par les yeux

Ne retiendra ce coeur qui dans la mer se trempe

için Kemalettin Kamu,

- Kim tutacak denizlere bağlı bu gönlü?

Ne gözlere gülümseyen bahçenin gülü diyor.

Kaynak metinde verilen "rien" sözcüğü metinde hiçbir şey anlamında kullanılmıştır. Oysa birinci amaç metinde kim sözcüğü verilerek alt dizede kullanılan gül, gereksiz ve uyumsuz biçimde kişileştirilmiştir. Kaynak metindeki gönlün edimi (denize dalıp çıkmak) amaç metinde verilmemiştir. Söz konusu edim 'bağlı' sıfatıyla karşılanmaya çalışılmış. Karşılaştırmayı edim açısından değil de edimsel etki açısından ele aldığımızda gönlün denize dalıp çıkması ile denize bağlı olması arasında bir ilişki kurmamız gerekmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi kaynak metinde gönlünden deniz ile ilişki kuran şair vardır. Yani denizi düşlemektedir. Oysa amaç metinde verilen bağlı olmak onu önceden, şimdi ve sonra hep aynı biçimde sevmek demektir. Bu da kaynak metinde verilmemiş bir anlamdır.

Amaç metinde bahçedeki gülün gözlere gülümsemesi imgesi kılınış (mode d'action) açısından bir başlangıçtır. Oysa kaynak metinde içkin olarak gerçekleşmiş bir görünüm (aspect accompli), kılınış açısından da sonlandırma isteği birlikte aynı yerde bulunmaktadır.

g) Eylemsel Yöneliş:

Aynı iki dize için Orhan Veli,

- Deniz çekiyor deniz kim tutabilir beni;

Göklerde aksi yanan o eski bahçeler mi? Diyor.

Kaynak metinle amaç metin arasında ilk elden yöneliş ayrımı vardır: Birinde gönül denize yönelirken ikincisinde deniz gönlü (kendisine) yönletmektedir. Bu kaynak metinde de "kim" sözcüğü nesne için kullanılarak dil dışı bir genelleştirmeye uğratılmıştır. Bedenin bir parçası olan öğelerin düz değişmeceli (métonymique) kullanımından yola çıkılarak gönül ile ben, kaynak metinde ayrıldığı halde amaç metinde birleştirilmiştir. Amaç metindeki "gözlerde aksi yanmak" terimlemesi türkçede gönderimi olmayan bir kullanımdır.

h) İmge Kaydırma:

– Je sens que les oiseaux sont ivres

D'être parmi l'écume inconnue et les cieux!

için Kemalettin Kamu,

- ... üstümde mehtap
Sanıyorum en güzeli mest oluşların
Gökle engin arasında uçan kuşların.

Kaynak ifadede şair betimlediği ortamda kendisine yer vermezken Kemalettin Kamu'nun çevirisinde "ben" bizzat bu ortamın içine sokuluyor ve tabloya bir de mehtap ekleniyor ve ardından gelen iki dizede söz dizim anlamlandırma için yetersiz. Bunlardan ilkinin bir zorlamayla 'üstümde mehtap dolaşmak, mest oluşların en güzeli' diye anlamlandırabiliriz belki ama aynı tümcecik içersinde yer alan "Gökle engin arasında uçan kuşlar" anlamlandırma açısından boşlukta kalıyor.

Kaynak metinde verilmiş olan pek çok özellik eksiltildi (örneğin être fiili ve inconnue ile aktarılan anlam birimleri) (eksik aktarım). Elbette köpük üzerine kurduğumuz tüm anlamlandırmalar da.

ı) Edimsel Kaydırma ve

i) Eyleyensel Kaydırma:

... üstümde mehtap;

Sanıyorum en güzeli mest oluşların

Gökle engin arasında uçan kuşların.

Kemalettin Kamu'nun bu çevirisindeki "sanıyorum" ilk bakışta "hissediyorum" yerine kullanılabilir miş gibi geliyor insana, ama duyumsamaya dayalı bir bakış, inanca, düşünmeye bağlı bir edime dönüştürülüyor (edimsel kaydırma). Kuşlar için verilmiş olan sarhoş niteliği mest oluş biçimine dönüştürülmüş (niteleksel → durumsal) ve kuşlardan şaire kaydırılmış (eyleyensel kaydırma).

3- İHMAL / ve ya da (BİLGİ YİTİMİ)

a) Eksik Aktarım:

- O nuits! ni la clarté déserte de ma lampe
Sur le vide papier que la blancheur défend

Dizenin sözdizimsel olarak en başında yer alan "O nuits!" (Ey geceler!) seslenişi, ozanın gecelere başvuruşunu, gecelerden yardım çağrısını dile getirir. Bu çağrı, ozanın 1864-1865 döneminin yapısı HERODIADE üzerinde çalışmalar yaptığı, geceler boyu süre zamana göndermedir. Ozanın bu şiiri 1865 yılında yazdığını, henüz 23 yaşında olduğunu bir yandan öğretmenlik yaparken, aile yaşamını da sürdürmeye çalıştığını unutmamalı ve kızı 19 Kasım 1864 yılında dünyaya gelmiştir. Çalışma (meslek) ve aile yaşamında aradıklarını bulamamıştır. Herodiade'ı ele alırken yeni bir şiirsel arayışa yönelecek, artık nesneleri adlandırma yerine duyuların çağrıştırdığı düşünceleri simgelerle uyandırmak, sezdirmek ülküsünü gerçekleştirmeye çalışacaktır. Bu ülküsel şiir arayışı bir çilekeşlikte kendini gösterir: "la clarte déserte de ma lampe", ozanın yalnızlığını vurgulamakla kalmaz, kullandığı sıfatlar "déserte" (çorak, verimsiz, kısır, ıssız, çöl) ve "vide" (boş, bomboş, hiçlik) "sur le vide papier que la blancheur défend" dizesinde, ozanın yarattığı güçsüzlüğünü ve kısraklığını da bize çağrıştırırlar⁴.

"Blancheur de la feuille" (kağıdın beyazlığı) göndermesi ozanın yaratma ediminde çektiği tinsel açlıkları ortaya koyar. "Défendre" fiili burada iki biçimde anlamlandırılabilir: Dokunulmamış kağıdın saflığını, arılığını beyazlık korur, fakat ozana tüm yazma olanaklarını da yasaklar.

Bu iki dize için Can Yücel,

- Tutamaz ne geceler, ne duran o hüzünlü
Boş kağıtlar üstüne iğilmiş kandil öyle;

diyor. Yani ne "aydınlığın ıssızlığını" [/ ışığın tekilliğini], ne de "beyazlığın boşluğu savunması" imgelerini aklamıyor.

b) İşlevi İhmal

- Je sens que les oiseaux sont ivres
D'être parmi l'écume inconnue et les cieux

4 Bakınız: Histoire de la Littérature en France au XIXe siècle; Hatier, Paris; 1984, s. 162 ve Parnasse et Symbolisme; Hatier, Paris; 1986, s. 59.

dizeleri için K. Kamu,

... üstümde mehtap

Sanıyorum en güzeli mest oluşların

Gökle engin arasında uçan kuşların

diyor.

Kaynak metinde verilmiş olan pek çok özellik eksiltildi (Örneğin *être* fiili ve *inconnue* ile aktarılan anlam birimleri) (eksik aktarım). Dolayısıyla "Etre" fiilinin metinsel işlevi de ihmal edilmiş oldu. Elbette köpük üzerine kurduğumuz tüm anlamlandırmalar da.

Zorlama:

- Uyak Kaygısı: Şiir çevirilerinde sıkça karşılaştığımız bir işlemdir.

- Her kitabı bitti yazık... ten yavan, sinsî, derin...

Kaçmak isterim gökle o meçhul köpüklerin

Cevdet Arısu

SONUÇ GİBİ

Burada gözden geçirdiğimiz sorunlar aynı zamanda çeviri süreciyle ilgili işlemlerden bazılarıdır. Bu işlemler zaman zaman gerekli, zaman zaman da kaçınılmaması gereken işlemler olabilir. Buna çevirmen karar verecektir.

Şiir çevirmeni, şiir çevirdiğini, çevirebildiğini göstermekten öte bir işe yaramayacak uyak koşullanmasına bağlı kalma çabasının ardına takılmamalı yalnızca. Şiirsel hangi değer öne çıktığını görebilmeli ve gösterebilmeli ve unutulmamalı ki her şiir farklı zorlanımlar, kalıplar, öne çıkarmalar içerir. Çevirmen kendini bu kalıpların içine yerleştirebilmelidir. Burada kullandığımız kalıp, şiirin dayattığı özellikleridir, kendini yapan, gören gözü yönlendiren gönderimler, işaretler, göstergeler bütünüdür.

Çeviri, kişiyi kendi yanlışlarını görmeye, alçak gönüllü olmaya götüren, dogmatik her türlü kalıba, dudağının kenarında oluşuveren gülücüklerle bakmayı öğreten, kişiyi yapan bir süreçtir.

İdealist bir görüşle şiirin çevrilmezliğini savunanlara karşı, yine idealist bir bakışla, çevrilebileceğini savunuyoruz. Bu savunmanın idealistliği şurada: Ben çevirim değil, birileri mutlaka çevirebilir.

La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.
 Fuir! là-bas fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres
 D'être parmi l'écume inconnue et les cieux!
 Rien, ni les vieux jardins reflétés par les yeux
 Ne retiendra ce cœur qui dans la mer se trempe,
 O nuits! ni la clarté déserte de ma lampe
 Sur le vide papier que la blancheur défend
 Et ni la jeune femme allaitant son enfant.
 Je partirai! Steamer balançant ta mâture,
 Lève l'ancre pour une exotique nature!
 Un Ennui, désolé par les cruels espoirs,
 Croit encore à l'adieu suprême des mouchoirs!
 Et, peut-être, les mâts, invitant les orages,
 Sont-ils de ceux qu'un vent penche sur les naufrages
 Perdus, sans mâts, sans mâts, ni fertiles flots.
 Mais, ô mon cœur, entends le chant des matelots.

1

DENİZ MELTEMİ

Ten bitirdi hazlarını, tükendi kitap;
 Kaçsam, kaçsam uzaklara... Üstümde mehtap;
 Sanıyorum en güzeli mestoluşların
 Gökke engin arasında uçan kuşların.
 Kim tutacak denizlere bağlı bu gönlü?
 Ne gözlere gülümsiyen bahçenin gülü,
 Ne sütbeyaz kağıtlara aksi lambanın
 Ne dizinde yavrusunu emziren kadın.
 Gideceğim, güzel gemi haydi demir al,
 O ellere yelken aç ki sanılır masal...
 Bir üzüntü, küskün ama umutlarına
 İnaniyor mendillerin elvedâsına.
 Belki deli rüzgârlara uyan direkler
 Karayelde bir kazaya baş egecekler
 Ve görünmez olacaklar... Denizler derin
 Gönül, dinle türküsünü gemicilerin...

Çeviren: Kemalettin KAMU

DENİZ MELTEMİ

Bütün hazları tattım, kitapları okudum,
 Ah, kandırmadı; kaçmak, kurtulmak istiyorum.
 Bir başka köpükle gök arasındaki kuşlar
 Orada şimdi kimbilir ne kadar sarhoşlar!
 Deniz çekiyor, deniz, kim tutabilir beni;
 Gözlerde aksi yanan o eski bahçeler mi?
 Geceler! Mahzun ışığı mı yoksa lambanın
 Beyaz kağıda vurur, korkar dokunamazsın;
 Ne o; ne de çocuğuna meme veren taze;
 Gideceğim, ey gemi, bilinmedik ellere.
 Demir al, sallayarak direklerini. Sızlar
 Yürek ümitle, ama sonra her şeyi anlar.
 Belki de fırtınaları çağıran direkler,
 Şu anda, rüzgarla gelecek ölümü bekler,
 O zaman ne yelken, ne de ümit... ama sen yine
 Kalbim, gemicilerin şarkılarını dinle.

Çeviren: Orhan Veli KANIK

DENİZ MELTEMİ

Hayır yok tenden artık; hatmedildi kitaplar.
 Ah! Bi kaçsam! bilirim, o mest kuşlara diyar,
 Bir akl'almaz köpükle göklerin arasında.
 Bir şey tutamaz gayrı, gözlerin aynasında
 Yanan bahçeler bile, bu deniz kokan gönlü;
 Tutamaz ne geceler, ne duran o hüznü
 Boş kağıtlar üstüne iğilmiş kandil öyle;
 Tutamaz o çocuğunu emziren taze bile,
 Gidiyoruz! Kalk, gemi! Yalpanı vur şöyle bir,
 Ve sonra al bir günâ âleme doğru demir!
 Ümitten onca çekmiş sıkıntı şimdi, dersin,
 Hayır duasına mı kanmakta mendillerin?
 Belki de bu direkler, fırtınalara davet,
 Nâçar bir gün yığılır güverteye... Ne imdat,
 Ne görünürde ada ve ne kürek ne yelken;
 Ama sen geçme gine gemici türküsünden!

Çeviren: Can YÜCEL

İMBAT

Devirdim sayfaları! gönlümde yine hüznün var.
 Kaçmak! oralara kaçmak! Nasıl da mutlu kuşlar
 Göklerle köpükler arasında kanat çırpıktan!
 Denizde ıslanan yüreğimi bu yolculuktan
 Hiçbir şey durduramaz, ne gözlerin yansıttığı
 O yaşlı bahçeler, ne lambamın sürgün ışığı
 Aklığın savunduğu boş kâğıda bakıp duran.
 Ne de emzikli gelin bebeğini doyuran.
 Gideceğim! Steamer doldurup yelkenlerini
 Kalkıyor, götürmek için o ülkelere beni!
 Hüznün bu, acımasız umutlarla aldanıyor,
 Sallanan mendillere yine inanıp kanıyor!
 Fırtınaları çağıran şu direkler, kim bilir
 Rüzgarların gömdüğü o batık gemilerdendir,
 Şimdi ne direkleri ne adaları kaldı...
 Boş ver kalbim, dinle tayfaların şarkılarını!

Çeviren: Erdoğan ALKAN

5

DENİZ MELTEMİ

Beden bıktı hazdan, tükendi kitaplar.
 Kaçsam, kaçsam uzaklara! Kanat vuran kuşlar
 Yeni köpüklerle gök arasında, sarhoşlar.
 Ne gözlerde akseden eski bahçeler,
 Ne çocuğunu emziren kadın, geceler!
 Ne boş kağıtta yalnız ışığı lâmbamın.
 Kâğıt ki üstüne tek satır yazamazsın,
 Hiçbir şey durduramaz bu gönlü, deniz besler.
 Gideceğim, gemi, sallanan direklerinle,
 Demir al, yollanalım bilinmedik ellere.
 Amansız umutlardan yorgun bir tasa.
 İnıyor henüz mendillerin vedasına.
 Belki de fırtınaları çağıran direkler,
 Bir rüzgârla gelecek yok oluşu bekler.
 O zaman ne gemi kalır, ne ada... ama,
 Gönlüm, kulak ver gemici şarkılarına.

Çeviren: Cemil GÖKER

DENİZ MELTEMİ

Her kitab bitti yazık... ten yavan, sinsi, derin...
 Kaçmak isterim gökle o meçhul köpüklerin
 Arasında uçmaktan mestolan kuşlarla bir...
 Denizleşen kalbimi şimdi kim tutabilir...
 Ne gözlere akseden eski bahçe, ne gece,
 Ve ne de yavrusunu emziren körpe ece;
 Hattâ ne kandilimin تنها ışığı ile
 Aydınlanan bembeyaz, bomboş kağıtlar bile...
 Gideceğim... demir al sallanarak ey gemi
 O bilinmez ülkeye geldi yönelmek demi
 Yine kırılış ümit kederin en çetini
 Takınca mendillere ebedi hasretini...
 Belki bir gün bu direk uyacak fırtınada
 Deli poyrazla gelen felâkete... Şu ada,
 Şu ip, şu yelken, her şey... yitirecek yerini,
 Fakat ey gönül dinle tayfa türkülerini...

Çev.: İ. Cevdet ARISU (Varlık)

DENİZ ESİNTİSİ

Ten mutsuz, yazık! okudum tüm kitapları
 Kaçmak! Oraya kaçmak! sezerim sarhoş kuşları
 O gizli kopuk ve arasında göklerin!
 Ne yansıdı gözlerde eski bahçelerin
 Tutamaz bu gönlü denizdedir dermanı,
 Ey geceler! ne lambamın çorak ışını
 Üstünde boş kağıdın bembeyaz direnen
 Ve ne de genç kadın çocuğunu emziren.
 Gideceğim! Steamer sallıyarak yelkenini,
 O gizemli belde için al demirini!
 Bir sıkıntı, elemli onulmaz umutlardan,
 Umar arar mendillerin son vedasından!
 Belki, yelkenler, çağrı yaparken fırtınalara,
 Nedeni olurlar batımlarına bir rüzgarla
 Kayboldular, ne yelken, ne direk, ne yeşil ada.
 Ama, gönlüm, kulak ver tayfaların şarkısına.

Çeviren: Ayla GÖKMEN

DENİZ MELTEMİ

Huzursuz bu beden, oysa okudum ne varsa okunacak
Kaçmak! Oralara kaçmak! Biliyorum ki mutlular
Gökle köpükler arasında yaşamaktan kuşlar
Alıkoyamaz hiçbir şey, bu deniz tutkunu gönlü
Ne o güzelim bahçelerin gözlerdeki parıltısı
Ne siz ey geceler! Ne de yılğın ışığı lambamın
Bomboş kağıtlarda aklıyı yansıtan
Ne de bebesini emziren genç kadın
Gideceğim ey gemi, hazırla yelkenini
Demir al haydi, o gizemli ellere
Bir sıkıntı iflah olmaz umutlarla muzdarip
Hayat bulur vedasıyla sallanan mendillerin
Belki de fırtınalara davet bu direkler
Bir kazada rüzgara baş eğecekler
Ne yelken kalacak, ne birşey, ne de yakında bir ada
Boşver gönlüm, sen yine gemici türkülerini dinle.

Çeviren: Mehmet AYDINKAL

DENİZ MELTEMİ

Beden üzgün, yazık ve tüm kitapları okudum
Kaçmak, oraya ağmak. Bilinmeyen köpük
Ve göklerde olmaktan
esrik kuşları duyuyorum...
Hiçbir şey, ne gözlerde yansıyan eski bahçeler
Tutamayacak denizde canlanan bu kalbi
Ne geceler, ne aklıyı koruyan
Boş kağıdın üstündeki yalnız ışığı lambanın
Ne de çocuğunu emziren genç kadın
Gideceğim, Steamer sallanan direklerinde
Demir al o bilinmeyen ülkelere
Bu üzüntü, yorgunu acımasız ümitlerin
İnaniyor hala elvedasına mendillerin
Ve belki fırtınaları çağıran bu direkler
Bir kasırgaya yenik düşecekler.

Çeviren: Selma SAKARYA

DENİZ MELTEMİ

Ten mutlu değil ve okudum tümünü kitapların.
 Ah kaçsam! oralara bir kaçabilsem! hissediyorum kuşların
 Sarhoşluğunu bulunmaktan arasında köpük ile gökler!
 Hiçbir şey, ne gözlerin yansıttığı eski bahçeler,
 Tutamayacak artık denizde ıslanan bu kalbi
 Ey geceler! Tutamayacak ne aklığın savunduğu sütbeyaz
 Kağıdın üstünde o kayıp ışığı lambamın
 Ne de yavrusunu emziren o genç kadın.
 Gideceğim! Steamer aç artık yelkenini
 Bir bilinmez dünya için al demirini!
 Bir sıkıntı bu, pençesinde acımasız ümitlerin,
 İnanmakta hala son elvedasına mendillerin!
 Ve kimbilir fırtınaları çağıran bu direkler,
 Belki de bir rüzgarın etkisiyle boyun eğecekler
 Karadan uzak, kayıp, ne direk ne de yelken
 Fakat, ey gönlüm gemicilerin türküsünü dinle sen.

Çeviren: Fatma KAZANOĞLU

DENİZ YELİ

Burada, buruk ten. Kitapların da tümünü okudum zaten
 Gitmeli! Oraya gitmeli
 Hissediyorum kuşlar sevinçten deli
 Hiçbir yerde göremeyeceğiniz köpüklerle gökyüzü
 Arasındalar ya. Umurlarında mı yaşadığımız dünya.
 Hiçbir şey ama hiçbir şey
 Geçemeyecek önüne, denize dalıp çıkan şu gönlümün
 Ne eski bahçeler gözlere akseden
 Ne şu genç kadın yavrusunu emziren
 Ey geceler! Ne de bembeyazlık direnen
 Bomboş kağıt üzerinde
 Işığı lambanın giderek eriyen.
 Gideceğim! Sen güzel gemi,
 Ne duruyorsun salına salına
 Demir al
 Görülmedik bir ülke yoluna

ve belki bu direkler
Çağrı çıkıyorlar fırtınalara
Bir deniz kazası...
Üzerinde geziniyor yel kapkara
Yitip gidiyor: Ne direk kalıyor karşında
Ne gemi, ne de düşümün bezeği güzelim ada
Kolay değil kaygının yok etmek yankısını
Ama sen ey gönül dinle yine de tayfaların şarkısını.
Çeviren: Mustafa DURAK